

Limburgse Hamster niet zo'n lieverdje

Cricetus cricetus

De wilde Hamster heeft zichzelf gehamsterd en heeft de woelige jaren van milieuvervuiling en verzuring in Nederland daardoor overleefd. In Limburg ten zuiden van Roermond en aan de uiterste westgrens van hun oorspronkelijk verspreidingsgebied, leven naar schatting nog enkele duizenden wilde Hamsters in hun ondergrondse burchten. Hun onopvallende en geïsoleerde bestaan is nauwelijks bekend in de Nederlandse natuurwereld.

'De wilde Hamster behoort in ons land tot de strikt beschermde zeldzame diersoorten. Maar men weet niet of nauwelijks van zijn bestaan, laat staan van zijn leefwijze,' zegt bioloog Anton Lenders die naar de Limburgse populatie van wilde Hamsters onderzoek heeft verricht.

De hond kwam hijgend uit het Limburgse veld en legde een paar weken geleden een hevig spartelend, blazend en piepend wezentje aan de voeten van zijn baas. Die wist als eerzaam wandelaar niet wat voor beestje dat was, dertig centimeter lang met zwarte onderbuik, bruine rug, vier witte pootjes en bruinwit gevlekt kopje. Het diertje liet zich in stresstoestand gemakkelijk oppakken en naar een dierenwinkel brengen. De handelaar dacht dat het misschien wel een vreemd soort Hamster was en dat meende de gealarmeerde inspecteur van de Algemene Inspectie Dienst AID van het ministerie ook. Wie het zeker kon weten was de Limburgse bioloog Anton Lenders uit Melick, zei hij.

En zo kon ik die mensen vertellen dat het een inheemse Hamster was, een beschermd dier dat alleen in Limburg op een aantal plaatsen leeft, glimlacht de heer Lenders. *'Maar het is waar, mensen krijgen onze wilde Hamster zelden te zien. Zelfs ik, die er*

jarenlang intensief onderzoek naar verricht, zie er sporadisch eentje wegglijpen als ik op een graanakker naar een dassenburcht speur. En in die rentuinen zijn ze evenmin te bezichtigen. Het is misschien wel het meest verborgen en minst bekende dier van de Nederlandse fauna. Maar hamsters horen in Limburg thuis en zijn er ook nooit weg geweest.'

Anton Lenders nam de ontdekte Hamster mee naar huis en overtuigde zich ervan dat met dit dier in een kooi inderdaad geen land is te bezeilen.

'Zo'n beestje wil liever dood dan gekooid zijn. Ik heb hem naar het Linnerveld gebracht, een van de gebiedjes waar nog een behoorlijk aantal hamsterburchten zijn.'

Leefwijze

'Ik heb drie jaar over de Limburgse akkers gelopen om hamsterburchten in kaart te brengen,' zegt de heer Lenders, bioloog en voorzitter van het tachtigjarige eerbiedwaardige Limburgse Natuurhistorisch Genootschap waarin vierhonderd deskundigen en amateur-biologen natuurwetenschap beoefenen. *'Ik geloof dat ik in Nederland inderdaad de enige hamsterdeskundige ben. Wij hebben vier Wilde Hamsters met een zendertje uitgerust om wat meer over hun leefwijze te weten te komen. Wij hebben ook*

toestemming gekregen om een burcht uit te graven en vast te stellen hoe het dier ondergronds leeft. Ja, als u wat over het intieme leven van de Nederlandse wilde Hamsters wilt weten, vraagt u maar.'

Het diertje blijkt weinig of niks te maken te hebben met de Hamsters die wij kennen uit de dierenwinkel of als gezelligheidsdiertje voor kinderen. *'Dat zijn Goudhamsters die van oorsprong uit Syrië komen,'* weet Anton Lenders. *'Men dacht dat ze uitgestorven waren, toen er daar in 1913 toch nog een aantal tevoorschijn kwam. Er was grote belangstelling voor en daarom werden ze in grote aantallen gekweekt. Alle tamme hamsters in de wereld stammen daar van af. Maar onze wilde Hamster is groter. Hij meet wel dertig centimeter en is niet zo'n lieverdje. Hij gaat agressief op de achterpoten, blaast en sist van zich af en als hij ten slotte in je hand bijt, moet de dokter de wond hechten.'*

De Limburgse Hamster (*Cricetus cricetus*) hoort bij het Oosteuropese volkje waarvan stamleden eertijds op de westelijke Rijnsoever zijn terechtgekomen. Daar is het eigenlijk geen leven voor ze, want wilde Hamsters hebben voor de bouw van hun burchten lemig fijn zand nodig van een bepaalde samenstelling. *'Maar de Limburgse löss*

voorziet daarin op een aantal plaatsen ten zuiden van de rivier de Roer,' stelt Anton Lenders vast.

Hamsters zijn eind vorige eeuw zelfs een plaag geweest in Zuid-Limburg, toen de boeren ondanks moeizame handenarbeid hun graanopbrengsten zagen verschrompelen. Vier kilo slaat een volwassen Hamster ondergronds op in zijn voorraadkamertje. Met tientallen Hamsters op een hectare scheelde dat de boer zakken graan. Er werden premies uitgelooft, naargelang de plaag van een dubbel- tot veertig cent voor elk gedood exemplaar.

'Ze waren toen een plaag zoals ze nu nog zijn in landen als voormalig Oost-Duitsland en Tsjechoslowakije,' zegt bioloog Lenders. *'Ik ben er geweest omdat ginds ook studie is verricht naar de leefwijze van de dieren. Dat was wel een gekke gewaarwording: men wist daar alles over een effectieve bestrijding terwijl ik alles wilde weten over bescherming. Veel wijzer ben ik er dus niet geworden. De Hamster zal met onze effectieve grootschalige landbouw in Limburg nooit meer een plaag worden. De boeren hier weten niet eens dat zij Hamsters in hun akkers hebben.'*

Wij kuieren door het Linnerveld, met rondom de kerktorens van Linne, Lerop, St. Odiliënberg en Montfort. Dit is met vier bij zes kilometer het meest noordelijke woongebied van de Hamsters in Limburg.

Ideaal

Het is een landschap in reliëfs dat eerst door de Roer is opgebouwd en later door deze rivier sterk is versneden. Lenders heeft het veld onderzocht: per tien hectare een burcht en de boeren hebben zelfs geen vermoeden. Voor de dieren en hun onderlinge uitwisseling zouden drie burchten per hectare ideaal zijn. Hun territorium reikt

immer niet verder dan honderd meter.

'Kijk, hier is een burcht,' meldt Anton Lenders en wijst op een zandhoopje zoals een Konijn dat ook kan opwerpen. Ernaast een holletje de grond in, en anderhalve meter verderop nog een en nog een. *'Deze eerste gaat zo'n zeventig centimeter schuin de bodem in en die twee andere zijn verticale vluchtpijpen,'* wijst de Limburgse bioloog. *'Ondergronds zijn gangen en voorraadkamertjes. Ook een nestkamer en een mestruimte. Plus vluchtgangen. Begrijpt u dat voor dat alles speciaal stevige grond nodig is?'*

Hier woont dus een Hamster. *'In zijn eentje, ja. En meestal is hij niet thuis omdat hij verderop ook nog burchten heeft. Hij wisselt dus af en een soortgenoot duldt hij niet in zijn hol.'*

Hamsters leiden een eenzaam leven, altijd bezig met hamstereën. Ze gaan bij voorkeur op stap bij duisternis. 's Winters sluiten zij hun burcht van de buitenwereld af met plantaardig materiaal. Ze ontwaken af en toe uit de lichte winterslaap om uit hun voorraadjie te eten terwille van de lichaamstemperatuur.

Als in het voorjaar de voortplantingsdrang het mannetje te machtig wordt, moet hij wel twintig keer of meer in fel gevecht raken met zijn uitverkoren vrouwtje voordat zij zich gewonnen geeft en hem toelaat. Als zij voelt dat zij zwanger is, wordt hij agressief het hol uitgejaagd. Hij is er dus niet bij als zij na zestien dagen - de kortste draagtijd in het zoogdierenrijk - zo'n zeven jonkies werpt. De opvoeding is binnen een maand voltooid. Dan worden ook de kinderen hardhandig het huis uitgezet.

Het worden zwervers met als enige probleem voedsel en dekking zoeken in het cultuurlandschap. Zo hebben zij ook in Limburg weten te overleven, ondanks natuurlijke

Hamster.

Tekening: Marius Kolvoort.

vijanden als de Bunzing, Vos, uil, hond, kat en de mens met zijn natuuraanslagen en milieuvervuiling.

'Toch wordt het tijd dat wij ons wat meer om de wilde Hamster gaan bekommeren,' zegt Ton Lenders zorgelijk. *'Dit meest noordelijke leefgebied van het Linnerveld wordt bedreigd door de voorgenomen aanleg van rijksweg A73. Die leidt op de westelijke Maasoever naar Nijmegen, maar gaat intussen wel eventjes dwars door dit hamstergebied. Dassenburchten worden ook afgesneden. De Vereniging Das & Boom maakt zich daar zorgen over, maar er is helaas geen vereniging Hamster & Struik die het voor de zeldzame hamsterdieren opneemt.'*

Zo blijft de mens toch nog steeds de grootste bedreiging voor de Limburgse Hamster. Diens leefgebied wordt steeds kleiner en er wordt nog steeds geen rekening met deze beschermde diersoort gehouden. Het is zelfs zo dat men in Nederland eerst zal moeten zeggen: 'Goh, wij wisten niet eens dat er wilde Hamsters leefden in dit land.'

Bron: Karel Passier in 'de Telegraaf', 6 juli 1991.